YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
31 päivänä tammikuuta 1991 *

Asiassa C-18/90,

jonka Cour du travail de Liège (Belgia) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Office national de l'emploi (Onem)

vastaan

Bahia Kziber

ennakkoratkaisun Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan yhteistyösopimuksen tiettyjen määräysten tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti O. Due, jaostojen puheenjohtajat G. F. Mancini, G. C. Rodríguez Iglesias ja M. Díez de Velasco sekä tuomarit Sir Gordon Slynn, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler ja P. J. G. Kapteyn,

julkisasiamies: W. Van Gerven,
kirjaaja: apulaiskirjaaja J. A. Pompe,

* Oikeudenkäyntikieli ranska

ottaen huomioon seuraavat kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

- Onem, edustajanaan asianajaja C. Derwael, Bryssel

- Bahia Kziber, edustajinaan ammattiyhdistyksen edustajat Michèle Baiwir ja René Jamar

- Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön virkamiehet Ernst Röder ja Joachim Karl

- Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisosastopäällikkö Philippe Pouzoulet ja saman ministeriön oikeudellisen osaston johtava keskushallintovirkamies Claude Chavance

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään lakimies Jean-Claude Séché

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Onemin, Kziberin, Ranskan hallituksen ja komission suulliset huomautukset 6.11.1990 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen 6.12.1990 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cour du travail de Liège (Belgia) on esittänyt 16.1.1990 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 22.1.1990, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun, 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1) yhteisön puolesta tehdyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen (jäljempänä sopimus), tulkinnasta.

2 Kysymys on esitetty Marokon kansalaisen Bahia Kziberin ja Belgian Office national de l'emploin (Belgian työvoimaviranomainen, jäljempänä Onem) välisessä asiassa, joka koskee kieltäytymistä työttömyyskorvauksen myöntämisestä.

3 Pääasiassa esitetyistä asiakirjoista ilmenee, että Kziber asuu isänsä luona. Isä on Marokon kansalainen, joka on eläkkeellä Belgiassa työskenneltyään siellä palkkatyössä.

4 Työllisyyttä ja työttömyyttä koskevan 20.12.1963 annetun kuninkaallisen asetuksen (*Moniteur belge*, 18.1.1964, s. 506) 124 pykälässä säädetään työttömyyskorvausten myöntämisestä ammatilliset opintonsa tai työharjoittelunsa päättäneille nuorille työntekijöille. Edellä mainitun kuninkaallisen asetuksen 125 pykälässä säädetään, että ulkomaalaisilla tai valtiottomilla työntekijöillä on oikeus työttömyyskorvauksiin ainoastaan kansainvälisten sopimusten rajoissa.

5 Onem on kieltäytynyt myöntämästä Kziberille työttömyyskorvausta hänen kansalaisuutensa perusteella. Asianomainen henkilö on hakenut belgialaisissa työasioita käsittelevissä tuomioistuimissa muutosta kyseiseen hylkäävään päätökseen.

6 Cour du travail de Liège, jossa valitus on vireillä, on päättänyt keskeyttää asian käsittelyn siihen asti, kunnes yhteisöjen tuomioistuin on ratkaissut seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Voiko jäsenvaltio kieltäytyä myöntämästä kansalaisuuden perusteella asetuksen Nro 1612/68 7 artiklan 2 kohdan mukaista sosiaalietua sellaisen työntekijän huollettavina oleville lapsille, joka on sellaisen kolmannen valtion (Marokko) kansalainen, jonka kanssa Euroopan talousyhteisö on tehnyt yhteistyösopimuksen, jossa on sosiaaliturvan alalla lauseke yhteisössä siirtotyöläisinä työskentelevien mainitun maan kansalaisten sekä heidän kanssaan asuvien perheenjäsenten yhdenvertaisesta kohtelusta?"

7 Pääasiaa koskevia tosiseikkoja, menettelyn kulkua ja yhteisöjen tuomioistuimessa esitettyjä kirjallisia huomautuksia koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

8 Cour du travail de Liègen esittämän kysymyksen kohteen täsmentämiseksi on pantava merkille kyseisen sopimuksen tavoitteet ja asianomaiset määräykset.

9 Sopimuksen tavoitteena on 1 artiklan mukaisesti edistää sopimuspuolten välistä kattavaa yhteistyötä, jolla on tarkoitus edistää Marokon taloudellista ja sosiaalista kehitystä ja sopimuspuolten välisten suhteiden lujittamista. Tämä yhteistyö toteutuu I osaston mukaisesti taloudellisella, teknisellä ja rahoituksen tasolla, II osaston mukaisesti kaupan alalla ja III osaston mukaisesti työvoima-asioissa.

10 Yhteistyötä työvoima-asioissa käsittelevän III osaston 40 artiklassa määrätään, että kukin jäsenvaltio huolehtii siitä, että työntekijöitä, jotka ovat Marokon kansalaisia ja työskentelevät sen alueella, ei millään tavalla syrjitä työolojen ja palkkauksen osalta sen omiin kansalaisiin nähden.

11 Saman III osaston 41 artiklan 1 kohdassa määrätään, että jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu, työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet saavat sosiaaliturvan alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät. Tämän artiklan 2 kohdan mukaan marokkolaisten työntekijöiden eri jäsenvaltioissa täyttyneet vakuutus-, työskentely- ja asumiskaudet lasketaan yhteen tiettyjen etuuksien osalta. Artiklan 3 kohdassa myönnetään perhe-etuudet heidän yhteisön alueella asuville perheenjäsenilleen ja 4 kohdassa heidän sallitaan siirtää vapaasti Marokkoon eläkkeet ja elinkorot. Sopimuksen 41 artiklan 5 kohdassa myönnetään vastavuoroisesti Marokossa työtä tekeville jäsenvaltioiden kansalaisille tämän artiklan 1, 3 ja 4 kohdassa määrättyä järjestelyä vastaava järjestely.

12 Sopimuksen 42 artiklassa asetetaan yhteistyöneuvoston tehtäväksi antaa määräykset, joilla varmistetaan 41 artiklassa esitettyjen periaatteiden soveltaminen.

13 Sopimuksen näiden määräysten näkökulmasta tarkasteltuna ennakkoratkaisupyynnön on ymmärrettävä tarkoittavan pääasiallisesti kysymystä, onko sopimuksen 41 artiklan 1 kohta esteenä sille, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä nuorille työnhakijoille sen lainsäädännön mukaan kuuluvaa työttömyyskorvausta (allocation d'attente) marokkolaisen työntekijän kanssa asuvalle perheenjäsenelle sillä perusteella, että työnhakija on Marokon kansalainen.

14 Asianmukaisen vastauksen löytämiseksi on ensiksi ratkaistava, voidaanko sopimuksen 41 artiklan 1 kohtaan vedota kansallisessa tuomioistuimessa, ja sen jälkeen, koskeeko kyseinen määräys marokkolaisen siirtotyöläisen perheenjäsentä, joka hakee sellaista etuutta, josta on kysymys pääasiassa.

Sopimuksen 41 artiklan 1 kohdan välitön oikeusvaikutus

15 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. asia 12/86, Demirel, tuomio 30.9.1987, Kok. 1987, s. 3719, 14 kohta) yhteisön kolmansien maiden kanssa tekemän sopimuksen määräystä on pidettävä välittömästi sovellettavana, jos se sanamuotonsa sekä sopimuksen tarkoitus ja luonne huomioon ottaen sisältää selvän ja täsmällisen velvoitteen, joka ei täyttämisensä ja vaikutustensa syntymisen osalta edellytä myöhempien toimenpiteiden toteuttamista.

16 Ensiksi on tarkasteltava sopimuksen 41 artiklan 1 kohdan sanamuotoa sen määrittämiseksi, vastaako kyseinen määräys näitä vaatimuksia.

17 Tältä osin on todettava, että 41 artiklan 1 kohdassa sen selvän, täsmällisen ja ehdottoman sanamuodon mukaan kielletään sosiaaliturvan alalla marokkolaisiin työntekijöihin ja heidän kanssaan asuviin perheenjäseniin kansalaisuuden perusteella kohdistuva syrjintä.

18 Sopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tosin täsmennetään, että tämä syrjintäkielto on voimassa, jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu. Edellä lausuttu tarkoittaa sitä, että kausien yhteenlaskemisen, perhe-etuuksien myöntämisen sekä eläkkeiden ja elinkorkojen Marokkoon siirtämisen osalta kyseinen syrjintäkielto varmistetaan ainoastaan 41 artiklan 2, 3 ja 4 kohdassa vahvistetuin edellytyksin. Kyseisen varauksen ei kuitenkaan voida tulkita poistavan syrjintäkiellolta sen ehdotonta luonnetta kaikkien muiden sosiaaliturvan alaan liittyvien kysymysten osalta.

19 Samoin sen seikan, että 42 artiklan 1 kohdassa asetetaan yhteistyöneuvoston tehtäväksi 41 artiklassa esitettyjen periaatteiden täytäntöönpano, ei voida tulkita asettavan kyseenalaiseksi sellaisen tekstin välitöntä sovellettavuutta, jonka soveltaminen tai vaikutusten syntyminen ei edellytä myöhempiä toimenpiteitä. Yhteistyöneuvostolle 42 artiklan 1 kohdassa osoitettuihin tehtäviin kuuluu, kuten julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen kohdassa 12 tuodaan esiin, edistää syrjintäkiellon noudattamista ja tarvittaessa ryhtyä 41 ar-

tiklan 2 kohtaan sisältyvän kausien yhteenlaskemisen periaatteen soveltamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin, mutta kyseisen sääntelyn ei voida katsoa asettavan lisäedellytyksiä syrjintäkiellon periaatteen välittömälle soveltamiselle.

20 Päätelmä, että sopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa syrjintäkiellon periaate on omiaan sääntelemään välittömästi marokkolaisen työntekijän ja hänen kanssaan yhteisön jäsenvaltiossa asuvien perheenjäsenten oikeusasemaa, ei lisäksi ole ristiriidassa koko sopimuksen yleisemmän tarkoituksen ja luonteen kanssa.

21 Sopimuksen tavoitteena on, kuten edellä on jo tuotu esiin, edistää sopimuspuolten välistä kattavaa yhteistyötä erityisesti työvoima-asioissa. Sopimuksen tarkoituksena on pääasiassa edistää Marokon talouden kehittymistä ja siinä rajoitutaan yhteistyön aikaansaamiseen sopimuspuolten välillä pyrkimättä Marokon assosioitumiseen tai tulevaan jäsenyyteen yhteisöissä, mikä ei luonteeltaan estä sopimuksen tiettyjen määräysten välitöntä sovellettavuutta.

22 Tämä koskee erityisesti yhteistyötä työvoima-asioissa käsittelevän III osaston 40 ja 41 artiklaa, joiden luonne ei suinkaan ole puhtaasti ohjelmallinen, vaan joissa vahvistetaan työolojen ja palkkaa koskevan järjestelyn sekä sosiaaliturvan alalla yksityisten oikeusasemaan vaikuttava periaate.

23 Näin ollen on todettava, sekä 41 artiklan 1 kohdan sanamuodosta että koko sopimuksen tavoitteiden ja luonteen perusteella, että kyseinen määräys on välittömästi sovellettavissa.

Sopimuksen 41 artiklan 1 kohdan ulottuvuus

24 Sopimuksen 41 artiklan 1 kohtaan sisältyvän syrjintäkiellon periaatteen ulottuvuuden määrittämiseksi on ensiksi määriteltävä kyseisessä lausekkeessa käytetty ilmaisu "sosiaaliturva" ja sen jälkeen arvioitava tässä määräyksessä tarkoitettua ilmaisua "työntekijä", ennen kuin täsmennetään niitä edellytyksiä, joilla marokkolaisen työntekijän perheenjäsenet voivat hakea sosiaaliturvaetuuksia.

25 Sopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa esiintyvä sosiaaliturvan käsite on määritettävä yhdenmukaisuuden vuoksi yhteydessä samaan ilmaisuun, jota käytetään sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin

palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1408/71 (konsolidoitu versio EYVL 1980, C 138, s. 1). Tämän asetuksen asiallista soveltamisalaa koskevan 4 artiklan 1 kohdassa mainitaan sosiaaliturvan aloja lueteltaessa työttömyysetuudet. Ne työnhakijoille suoritettavat etuudet, joista pääasiassa on kysymys, ovat ainoastaan niiden erityismuoto.

26 Sillä seikalla, että sopimuksen 41 artiklan 2 kohdassa, toisin kuin edellä mainitussa asetuksessa N:o 1408/71, ei mainita työttömyysetuuksia järjestelmänä, johon sovelletaan vakuutuskausien yhteenlaskemista koskevaa sääntöä, on merkitystä ainoastaan yhteenlaskemisen suhteen. Mainitun seikan ei kuitenkaan, ilman sopimuspuolten selvästi ilmaisemaa tarkoitusta, itsessään voida katsoa oikeuttavan sellaiseen johtopäätökseen, että sopimuspuolet olisivat tarkoittaneet rajata perinteisesti sosiaaliturvan osana pidetyt työttömyysetuudet sopimuksessa tarkoitetun sosiaaliturvan käsitteen ulkopuolelle.

27 Sopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa käytetyn ilmaisun "työntekijä" piiriin kuuluvat sekä aktiiviset työntekijät että ne, jotka eivät enää ole työmarkkinoilla saavutettuaan vanhuuseläkkeen saamiseen vaadittavan iän tai jouduttuaan jonkin sellaisen tapahtuman uhriksi, joka on oikeuttanut heidät muulla perusteella suoritettavaan sosiaaliturvaetuuteen. Itse asiassa sopimuksen 41 artiklan 2 ja 4 kohdassa nimenomaisesti viitataan yhteenlaskemisesta saatavan hyödyn ja etuuksien Marokkoon siirtämisen osalta sellaisiin järjestelmiin kuin vanhuuden tai työkyvyttömyyden perusteella eläkkeellä oleville työntekijöille maksettavat eläkkeet ja elinkorot.

28 Marokkolaisen työntekijän kanssa asuvan perheenjäsenen oikeuksien ulottuvuuden osalta 41 artiklan 1 kohtaan sisältyvä sosiaaliturvan alalla kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjintäkiellon periaate edellyttää, että asianomaisen hakijan, joka täyttää kaikki nuorille työnhakijoille tarkoitettujen työttömyyskorvauksien saamiseksi kansallisessa lainsäädännössä asetetut edellytykset, etuushakemusta ei voida hänen kansalaisuutensa perusteella hylätä.

29 Edellä esitetyistä syistä Cour du travail de Liègelle on vastattava, että sopimuksen 41 artiklan 1 kohdan on tulkittava olevan esteenä sille, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä nuorelle työnhakijalle lainsäädäntönsä mukaan kuuluvaa työttömyysetuutta marokkolaisen työntekijän kanssa asuvalle perheenjäsenelle sillä perusteella, että työnhakija on Marokon kansalainen.

Oikeudenkäyntikulut

30 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan liittotasavallan hallitukselle, Ranskan tasavallan hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Cour du travail de Liègen 16.1.1990 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun, yhteisön puolesta 26 päivänä syyskuuta 1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2211/78 tehdyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan on tulkittava olevan esteenä sille, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä nuorelle työnhakijalle lainsäädäntönsä mukaan kuuluvaa työttömyysetuutta marokkolaisen työntekijän kanssa asuvalle perheenjäsenelle sillä perusteella, että työnhakija on Marokon kansalainen.

Due Mancini Rodríguez Iglesias Díez de Velasco

Slynn Kakouris Joliet Schockweiler Kapteyn

Julistettiin Luxemburgissa 31 päivänä tammikuuta 1991.

J.-G. Giraud
kirjaaja

O. Due
presidentti